

Елла ЛІБАНОВА: «Маємо використати кризу як поштовх до руху вперед»

Нещодавнє засідання Президії Національної академії наук України під орудою її президента Бориса Патона привернуло неабияку увагу представників органів виконавчої влади, Ради національної безпеки і оборони України, громадськості. Приводом для загостреної зацікавленості стала доповідь члена Президії НАНУ, директора Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи академіка Елли ЛІБАНОВОЇ на тему «Відновлення Донбасу: оцінка соціально-економічних втрат і пріоритетні напрями державної політики». Доповідь – результат спільної праці різних наукових інституцій. Готували її в контексті виконання академією завдань, прописаних в Указі Президента України № 514/2015 від 26.08.2015 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 липня 2015 року «Про стан реалізації заходів щодо захисту майнових прав та інтересів держави Україна у зв'язку із тимчасовою окупацією частини території України».

туація. **Ми маємо використати кризу як поштовх до руху вперед.** І питання тепер уже – у площині відродження.

Потрібно не лише говорити про те, що відродимо економіку Донбасу, а й дбати, щоб відродження економіки відбувалося в контексті пошуку нових ринків постачання сировини й нових ринків збуту готової продукції (з огляду на те, що традиційні зв'язки з Росією й тимчасово окупованими територіями розірвано).

По обидва боки лінії розмежування знищено шахти. Зруйновано величезну кількість мостів, доріг, летовищ, транспортних вузлів. На відновлення потрібні неабиякі кошти. Йдеться про ту інфраструктуру, без якої неможливо рухатися вперед, жити.

Для проведення назрілих політичних і соціально-економічних реформ потрібне розуміння: бізнес та інвестиції не прийдуть на територію воєнного конфлікту, якщо ми там не здійснимо певних преференцій. Ці преференції мають узгоджуватися, з одного боку, з тими діями, які реалізовуватимуться в масштабах усієї України (адже не може такого бути, щоб одна територія розвивалася в протилежному напрямі від інших територій). З другого боку, новачки повинні відповідати зобов'язанням, передбаченим для нашої країни в рамках асоціації з Євросоюзом.

Істотно обмежує можливості спрямування коштів на відродження Донбасу й дефіцит бюджетних ресурсів. Це не та ситуація, коли коштів бракує багатій країні, це ситуація, коли їх бракує країні бідній (яка, до того ж, веде воєнні дії).

На початку промови Елла Лібанова показала учасникам засідання плакат «Чим ти допоміг Донбасу?», датований 1921 роком. «Минуло майже століття, і ми знову ставимо собі те саме запитання», – зауважила оратор.

Ознайомлення читачів із вузловими тезами документа передусім торкається економічних наслідків подій на Донбасі. Академік наголосила на вкрай негативному впливі масштабного воєнного конфлікту й на без того не надто розвинений, не надто потужний економічний потенціал країни (а не лише цього регіону). По-перше, потребують величезних витрат власне воєнні дії, армія, озброєння тощо. По-друге, зруйновано значну частину економіки регі-

ону, його інфраструктури. До того ж це стосується і тимчасово окупованої території, і території, підконтрольної Україні. Частину цієї інфраструктури знищено незворотно. По-третє, розпалися виробничі зв'язки. Підприємства або зруйновані, або не під контролем нашої держави.

Насправді економіка Донбасу вже давно не відповідала сучасним вимогам. Це стосувалося і застарілих технологій, і шкідливих умов праці, і високої енергоємності тощо. Але будь-яка реконструкція так чи інакше провокувала величезне структурне безробіття. І влада щоразу перед цією загрозою відступала.

Тепер ситуація змінилася. Ми змушені скористатися тим шансом, який нам дала нинішня страшна си-

І тому, сказала Елла Лібанова, значною мірою потрібно розраховувати на залучення коштів населення («нині в людей гроші є, не в усіх, але є»). І треба розробити механізми, які допоможуть залучити ці кошти.

Країна кризь біль, страхи, величезне напруження будує свою стратегію фактично без економіки Донбасу. Реалізуються торговельно-економічні, фінансові проекти, але ресурсний потенціал Донбасу не задіяний. І дуже важливо, щоб ми не вилучили регіон із наших схем розвитку. **Донбас є частиною України, а його економіка є частиною економіки України.**

Нагальною потребою є формування схем виробничих процесів. Залишки обох областей, які нині є підконтрольними Україні, не спроможні замінити собою весь Донбас. Маємо залучити Дніпропетровську, Харківську, Запорізьку та інші області до цього обігу. Це передбачає, зокрема, будівництво нових доріг і комунікацій (саме нових, а не відновлення зруйнованих), спорудження чи ремонт об'єктів соціальної інфраструктури, зведення житла. А ще – залучення інвестицій, стимулювання розвитку малого й середнього бізнесу, що забезпечуватиме робочі місця.

Академік Елла Лібанова окремо висвітлює тему впливу подій на Донбасі на українське суспільство, українську державу.

По-перше, зруйновано міф, мовляв, Донбаський регіон годує всю країну. Цього ще не зрозуміли ті, хто

залишився на окупованих територіях під пропагандистським тиском, однак дедалі більше усвідомлюють люди на інших територіях, включаючи вимушених переселенців.

Наступне: відбувається перерозподіл соціального статусу окремих професій. Скажімо, з одного боку, бачимо піднесення соціального статусу військових, з другого (хочемо це визнати чи ні) – падіння соціального статусу шахтарів. Звісно, переважно через те, що шахти зруйновані або не працюють.

Окрім того, спостерігаємо масове вимушене переселення людей, зростання соціальних зв'язків і соціального капіталу, зокрема завдяки налагодженню контактів між абсолютно незнайомими особами. Як наслідок у суспільстві формується цілковито нова система довіри. Якщо раніше українці довіряли родичам, близьким людям і знайомим, у крайньому разі сусідам і колегам (на це звертали увагу соціологи), то тепер демонструють довіру до геть незнайомих людей. Приміром, перераховуючи на їхні рахунки гроші (для допомоги армії, переселенцям). І, врешті, про нечувану активізацію громадянського суспільства свідчить масовість волонтерського руху.

Отже, коли говоримо про стратегію відновлення Донбасу, слід врахувати:

1. Регіон є частиною унітарної держави Україна. Відповідно, зміцнювати зусилля має не лише Донбас, а й кожна область, кожен регіон і держава в цілому.

2. Стосовно економічного відродження. Йдеться не про відновлення тієї економіки, яка була, а про те, що Донбас має стати полігоном для опрацювання, реалізації, впровадження найсучасніших методів управління та реалізації економічних процесів.

3. Щодо балансу ринку праці та впровадження на Донбасі новітніх технологій. Маємо на увазі: населення, яке там нині мешкає, недостатньо кваліфіковане. Із забезпеченням його зайнятостю є багато проблем. Зокрема, пов'язаних із тим, що в регіоні дуже багато зброї. **Озброєні люди, які не мають роботи, є загрозою для держави.**

4. Забезпечення громадського порядку й гарантування безпеки. Регіон перенасичений зброєю, до того ж поруч – територія, на якій правопорядку в сучасному розумінні цього слова немає.

5. Суспільна консолідація – остання в переліку, перша за значенням. Потрібно сконцентруватися на тому, щоб налагодити мир. Маємо знайти спільну мову з людьми, які там мешкають. Іншого шляху немає.

Добре, якщо вкладаємося в 10–15 років, резюмувала Елла Лібанова. Це мінімальний термін, про який можна мріяти, щодо розв'язання конфлікту. **Що довше триває конфлікт, то більше загинуватиме штопор.** Його все одно доведеться витягати, але це потребуватиме більших зусиль.

Оратор висловила сподівання: так чи інакше, швидко чи повільно, але країна відновить цей багатостраждальний регіон.

Підготувала Ніла ІВАНЕНКО.
Фото Миколи БІЛОКОПИТОВА.

Відновлення Донбасу: ціна питання – 1,5 мільярда доларів

Зруйнований війною та понівечений «господарюванням» сепаратистів Донбас відновлюватимуть, зокрема, й за рахунок бюджетних коштів населених пунктів, які поки що перебувають не під контролем України. Верховна Рада минулого місяця ухвалила відповідні зміни до пункту 24 Прикінцевих та перехідних положень Бюджетного кодексу.

Згідно з рішенням парламенту всі залишкові бюджетні та муніципальні кошти територіальних громад і установ на східних тимчасово окупованих територіях автоматично переказуватимуть на спеціальний рахунок держбюджету, а потім – на рахунки спецфондів Донецького й Луганського обласних бюджетів. Використовуватимуть їх лише на фінансування робіт з відновлення пошкоджених унаслідок бойових дій комунікацій газо-, водо- й теплопостачання, ремонт житлового фонду та інфраструктури в населених пунктах цих областей.

На рахунках місцевих бюджетів населених пунктів, розташованих на тимчасово підконтрольних самопроголошеним «ЛНР» і «ДНР» територіях, за інформацією Держказначейства, «замороженими» лишаються приблизно 2,5 млрд. гривень бюджетних і муніципальних коштів.

А загалом на відновлення інфраструктури зруйнованого війною регіону потрібно приблизно 1,5 млрд. доларів США. Таку цифру оприлюднив голова Державного агентства з питань відновлення Донбасу Вадим Черниш.

– Ми не робили повного обрахунку, але це зробили наші іноземні партнери. Їхня попередня оцінка – це загаль-

лом 1 млрд. 200 млн. доларів США на інфраструктуру й 316 млн. на гуманітарні потреби», – зазначив він.

Відновлюватимуть Східний регіон країни за рахунок бюджетних та іноземних донорських фінансів, а також кредитних коштів, наданих Європейським інвестиційним банком і німецьким банком KfW.

Кількість «зарезервованих» у держбюджеті фінансів на відбудову Донбасу в нещодавньому інтерв'ю українським телеканалам озвучив Президент України Петро Порошенко:

– Українська влада накопичила вже понад 10 мільярдів гривень, які може спрямувати на відновлення інфраструктури. Коштів у 4–5 разів більше нададуть наші європейські й американські партнери.

Говорячи про перспективи відновлення інфраструктури на українській території, досі підконтрольній бойовикам, глава держави категорично зауважив:

– Будь-які роботи там почнуться лише після встановлення миру та відновлення на цих територіях українського суверенітету.

Щойно ці дві основні умови буде виконано, кошти в розмірі 500 мільйонів євро, за словами Петра Порошенка, виділить і Німеччина, а українська сторона невідкладно розпочне відновлювальні роботи та налагодження життєдіяльності на цих територіях.

